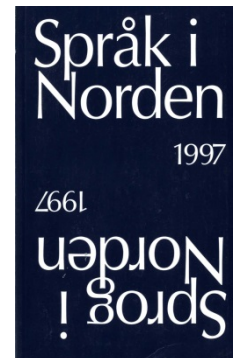


Sprog i Norden

Titel: Språkspalten i Virittäja: Språkvårdens historiska arkiv?
Forfatter: Aino Piehl
Kilde: Sprog i Norden, 1997, s. 55-66
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>



© Nordisk språkråd

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Språkspalten i *Virittäjä*: Språkvårdens historiska arkiv?

Av Aino Piehl

Virittäjä – en tidskrift för forskare i finska språket och dess släktspråk – har varit det viktigaste forumet för språkvårdsdebatten på finskt håll i Finland. Tidskriften utges av *Kotikielen seura* («Sällskapet för hemspråket»), som grundades 1876 för att främja forskningen och användningen av finska språket. Ett av sällskapets mål under den första tiden var, såsom namnet anger, att skapa ett bildat talspråk för de finskspråkiga hemmen. I arbetet med att förverkliga detta deltog förutom forskare i finska språket också en stor del av den tidens finsksinnade bildade klass. Sällskapet började publicera sin egen tidning 1897, och redan i de första numren förekom anmärkningar och förslag som berörde språkbruket. Sedan dess har språkforskare som intresserat sig för skriftspråkets utveckling framfört sina åsikter i *Virittäjä*, och under nästan sextio år var tidskriften en informationskanal också för de kollektiva språkvårdsorganen.

I språkvårdsartiklarna i *Virittäjä* kan man följa det finska skriftspråkets utveckling och språkvårdens historia under hundra år. I tidskriftens spalter kan man se hur skribenter som intresserat sig för språkvård under skriftspråkets olika utvecklingsskedan fäst uppmärksamhet vid olika språkliga fenomen och hur deras synvinkel och attityder förändras i takt med rådande strömningar inom forskning och samhälle. I den här artikeln granskar jag innehållet i språkvårdsspaltarna från 1920-talet till 1980-talet.

Ett samhällsbärande språk behövs

1920-talet var det självständiga Finlands första hela decennium. Då skulle det bevisas att det finska språket förmådde fylla alla de behov som en suverän stat kunde ha. Det finska skriftspråket hade under 1800-talet utvecklats till ett kulturspråk som inte var begränsat till kyrkan och domstolar. Man anser att det

finska språket till sin yttre struktur, sina morfologiska och syntaktiska drag samt sin rättstavning hade hunnit få sin nuvarande form på 1870-talet.

Behovet av ett skriftspråk var skriande på 1870-talet. Det var nämligen då som man började använda finska inom förvaltningen och näringslivet samt vid universitetet och i skolorna. Finland befann sig i ett brytningsskede och samhället stod på tröskeln till modern marknadsekonomi. Samtidigt började jordbrukarnas ekonomiska och samhälleliga status stiga och de började ha råd att låta sina barn studera. På 1870-talet grundades finskspråkiga läroverk och snart hade allt fler universitetsstudenter finska som modersmål. År 1883 trädde tsarens språkförordning slutgiltigt i kraft. Enligt den var finskan och svenskan likvärdiga språk inom statsförvaltningen och rättsväsendet. Samhället var alltså i akut behov av ett finskt standardspråk och en väldig mängd av nya ord. Utvecklandet av standardspråket uppfattades som allas gemensamma angelägenheter. I arbetet med att utveckla det finska ordförrådet deltog förutom språkvetare också representanter från andra områden. Till exempel grundades läkarsällskapet Duodecim år 1881 för att skapa ett medicinskt ordförråd.

1920-talet innebar en ny brytningstid. Efter att Finland blivit självständigt behövdes det finska språket på helt nya områden – områden som inte varit aktuella under den tid då Finland var ett autonomt storfurstendöme. Den grupp som använde det finska skriftspråket växte hela tiden och blev samtidigt mer heterogen. Det blev allt vanligare att finskspråkiga ungdomar med jordbrukar- eller arbetarbakgrund började studera, och dessa blev så småningom tjänstemän och ledare inom näringslivet i den unga staten. Det allmänna intresset för termskapande fortsatte på 1920-talet. Bland annat utvecklade *Suomen Sähköteknikkojen klubi* («Finska elektrikerklubben») finska termer för elbranschen. Det finska skriftspråket började på 1920-talet användas på ytterligare ett nytt område: Finlands Rundradio grundades 1926, men redan tidigare under decenniet hade privata sändningar förekommit. På det här sättet blev det finska skriftspråket så småningom en del av alla finnars vardag.

Språkvården organiserar sig

På 1920-talet grundades också det första kollektiva språkvårdsorganet. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura* (Finska litteratursällskapet) hade från förut ett språkvetenskapligt utskott som skötte sällskapet verksamhet inom forskningen. Medlemmarna av utskottet utgjordes av tidens framstående forskare i finska språket. (Niinivaara 1931:42–43) Snart fick språkvården sitt eget organ: år 1928 grundades ett «utvidgat språkvetenskapligt utskott», det s.k. språkutskottet, vars uppgift var att behandla språkriktighetsfrågor och ge allmänheten råd i språkfrågor. Språkutskottet blev snabbt den största auktoriteten inom språkvården. Utskottet anlätades som rådgivande expertorgan i många stora bokprojekt, bl.a. i arbetet med encyklopedin *Iso Tietosanakirja* och vid bibelöversättningen.

Språkutskottet utgjorde den enda formen av organiserad språkvård fram till år 1945 då *Suomen kirjallisuuden seura* grundade en språkbyrå. För finansieringen stod två stora förlag, WSOY och Otava. Språkbyrån var öppen alla vardagar, och till uppgifterna hörde att ge allmänheten råd om språkbruk, förmedla texter till språkgranskning och utreda komplicerade språkfrågor. Språkutskottet fortsatte att vara ett sakkunnigorgan för språkbyrån och den instans som avgjorde principiella och mera omfattande frågor. (Hakulinen 1945a:110–112)

År 1949 övergick språkvården från privat till statlig finansiering då språkbyråns verksamhet överflyttades till Finlands Akademi. Språkutskottet fortsatte med fem medlemmar som Finlands Akademis språknämnd. Arbetet övervakades av Finlands Akademis representant för finska språket. År 1970 överfördes språkbyråns och språknämndens verksamhet till institutionen för modern finska vid Helsingfors universitet. Sedan 1976 är finska språkbyrån en del av Forskningscentralen för de inhemska språken. Språkvårdsspalten i *Virittäjä* förblev språkvårdens huvudsakliga informationskanal fram till år 1968 då språkbyråns egen tidning, *Kielikello*, började utges.

Även om språkutskottet var språkvårdens centrala organ från år 1928 behöll alltså *Virittäjä* sin centrala ställning som diskussionsforum för språkvårdsfrågor. I tidskriften ingick artiklar av utskottsmedlemmar och utskottet använde tidskriften

för att informera om utredningar och beslut. Från år 1924 publicerades språkvårdsartiklarna i en klart avgränsad avdelning under namnet *Oikeakielisyyttä* («Språkriktighet»). Avdelningen gick under det namnet fram till 1945 då den fick det nya namnet *Kielemme käytäntö* («Vårt språkbruk»). Samtidigt började språkutskottet distribuera särtryck av artiklarna till tidningsredaktioner, myndigheter och andra inflytelserika organ. Uppfattningen om att språkvårdens uppgift är att vara skiljedomare mellan absolut rätt och fel började eventuellt ge vika för en mera nyanserad syn, och förändringen avspeglas kanske också i avdelningens nya namn. Lauri Hakulinen betonade samma år i en artikel i *Virittäjä* att språkvården borde vara försiktigt handledande till sin karaktär. (1945b:282).

Språkvårdsspalten: övervakning och utvecklande av normen

Under den period som jag granskat, dvs. 1920-, 40-, 60- och 80-talen, förekom 739 artiklar om språkvård i *Virittäjä*. Allra flitigast skrevs det på 1940-talet då *Virittäjä* publicerade i genomsnitt 30 artiklar per år i sin avdelning för språkvård, trots att Finland tidvis befann sig i krig. Även under 1980-talet skrevs det flitigt om språkvård, i medeltal 20 artiklar per år. På 1920- och 60-talen publicerades årligen cirka 12 artiklar. (När jag i fortsättningen talar om de olika artikeltypernas andel av hela materialet utgår jag från antalet artiklar.)

I *Virittäjäs* språkvårdsspalter behandlades för det mesta enskilda fel och feltyper. (Med «fel» avser jag här något sådant som författaren i sin artikel framställt som något som bör undvikas eller korrigeras.) I den här typen av artiklar anför författaren vanligen exempel på något sådant språkligt fenomen som han eller hon anser bör uppmärksammas. Exemplen härstammar vanligen från flera olika källor. Källan kan nämnas vid namn, men det är det specifika felet som är ämnet för artikeln, inte dess upphovsman. I allmänhet kommer författaren med ett förslag till rättelse, men ofta antar han att *Virittäjäs* läsare inte behöver motiveras i frågan. Ibland ses till och med rättelsen som så självklar att den inte skrivs ut.

Nästan en tredjedel av artiklarna i mitt material behandlar

och beskriver fel. Den här typen av felbeskrivning som metod i språkvårdsarbetet omnämns av många språkvårdsforskare. Neustupn'y (1974:39–40) kallar det **correction procedure** med vilket han avser korrigering både av ett barn som lär sig tala och av en skribent som avviker från standardspråkets norm. Samma metod kallas av tyska författare **Sprachkritik** (Dieckman 1980:510–511) och av engelska **language complaints** (Milroy – Milroy 1985:37). Sådana här texter har av tradition använts som ett medel att övervaka normen. I *Virittäjä* var de vanliga under alla decennier, men under 1980-talet erövrar de närmare tre fjärdedelar av avdelningen *Kielemme käytäntö* («Vårt språkbruk»).

Andelen diskussionsinlägg som behandlar språkbruket utgör en knapp tiondel av artiklarna. Med «diskussionsinlägg» avser jag här sådana artiklar där författaren tagit ställning till någon enskild språkvårdsartikel eller rekommendation som nyligen ingått i *Virittäjä* eller någon annanstans. Under 1920-, 40- och 60-talen utgjorde diskussionsinläggen nästan 10 %, men under 1980-talet minskade de till hälften.

Likaså har nästan en tiondel av spaltens artiklar används för publicering av språkvårdsorganens beslut. Med tiden ändrade dessa meddelanden form. Under den första tiden utgjordes de av noggranna redogörelser för behandlingen av en fråga inklusive bakgrund och motiveringar eller av kommentarer till ett förslag som publicerades separat. På 1920-talet publicerade *Virittäjä* till och med utdrag ur språkutskottets protokoll, men redan på 1960-talet gavs informationen i form av förteckningar med rekommendationer där man samtidigt informerade om många olika frågor. Meddelanden från språknämnden har senast publicerats i *Virittäjä* år 1985.

På 1920- och 40-talen presenterades och rekommenderades ofta nyord i *Virittäjä*. Andelen nyordspresentationer var störst på 1920-talet, men till antalet var de flest på 1940-talet. Därefter svalnade intresset för nyorden, och allra minst skrevs det om dem på 1980-talet. Språkvårdarna har själva konstaterat att det inte är de utan fackområdenas språkbrukare som skapar de nya orden. (Itkonen 1975:26; Koivusalo 1980:25–26.) Språkvårdens uppgift är att fortsättningsvis utvärdera orden och

anpassa dem till språket enligt de modeller som finns för äldre ord.

De relativt sett flesta förslagen till nya normer eller ändringar av den rådande normen presenterades på 1940- och 1960-talen. På 1920-talet förekom sällan normförslag – det fanns ju inget språkvårdsorgan som man kunde rikta det till. När språkutskottet inledde sin verksamhet och började publicera sina beslut i *Virittäjä* 1928, började personer som var intresserade av språkvård erbjuda sina förslag till diskussion i språkutskottet. Språkutskottet och dess efterföljare tog också på sina möten ofta upp sådana frågor till diskussion som föreslagits i *Virittäjäs* spalter. De förslag som förekom på 1940-talet gällde ofta en minskad variation av skriftspråkets form. På 1960-talet ville artikelförfattarna oftast utvidga eller förbättra den rådande normen. Språket hade förändrats och man blev tvungen att konstatera att normen var föråldrad eller för snäv. På 1980-talet förekom knappast längre förslag på vare sig nya normer eller normändringar. Vid det laget var kontakten mellan *Virittäjä* och den kollektiva språkvården, dvs. språkbyrån och finska språknämnden, inte längre så nära som den varit under tidigare decennier.

Ännu under 1920- och 40-talen framförde artikelförfattarna flitigt kritik mot språket i den tryckta litteraturen och i tidningarna, och de kommenterade författarna med namns nämnande. Ibland förekom också kritik av radioredaktörernas språk. Språkkritiken var, liksom artiklarna som diskuterade fel, ett instrument för övervakning av normen. Rättelser förekom inte alltid utan feLEN presenterades i form av långa listor endast som exempel på dåligt språk. Straffet för den som inte följde normen var alltså en offentlig anmärkning. Förslagen införde så småningom systematisk språkgranskning av sina böcker vilket kan ses som ett resultat av det upprepade kravet på övervakning av den tryckta litteraturen som framfördes i de språkkritiska artiklarna i *Virittäjä* (Paunonen 1976:364).

Under 60- och 80-talen förekommer endast enstaka artiklar som kritiserar det litterära språket, även om man tydligen försökte återuppliva den här traditionen på 80-talet. Skriftspråkets form hade då redan stabiliserats, och de centrala förfiningsmålen hade uppnåtts (Sadaniemi 1968:30; Itkonen

1975:34–35). Liknande övervakning förekommer fortfarande på andra håll. Enligt Satu Gröndal (1996:78) behandlar recensionerna av sverigefinsk skönlitteratur också språket i böckerna, uttryckligen ur språkriktighetsvinkel.

Från formnormer till ett klart språk

Under såväl 1920- som 1980-talet behandlade alltså språkvårdarna för det mesta enskilda språkfel i sina artiklar. De var ändå intresserade av diverse andra språkliga fenomen. Man kan också i artikelförfattarnas val av ämnen se hur skriftspråkets form så småningom stabiliseras; intresset förskjuts från de stabila dragen till de instabila där de vacklande fenomenen fångar språkvårdarens uppmärksamhet.

Mest av allt har författarna uppmärksammat strukturfenomen, främst morfologiska och syntaktiska drag. Nästan en tredjedel av artiklarna i materialet behandlar strukturfrågor. Det har skrivits mycket om dem under alla decennier, men 1980-talet avviker tydligt från tidigare. Då minskade intresset betydligt för de fenomen som man i skriftspråket kan kalla rätt eller fel.

De morfologiska felen diskuterades flitigast på 1920-talet då man också skrev mycket om nyord, men från och med 1940-talet har språkvårdarna varit mer intresserade av syntaktiska fenomen. Också forskningen i finska språket fick en kraftig inriktning på syntax från och med 1940-talet. På 1960-talet intresserade morfologin knappt någon språkspaltsförfattare längre. Av de exempel som förekommer i språkspalterna framgår att det ännu på 1940-talet fanns vacklande former också i den s.k. finare litteraturen. Senare stabiliserades formerna och behovet av övervakning minskade. Intresset kunde alltså riktas på annat.

Språklig purism har speciellt under första delen av 1900-talet varit ett centralt drag i den finska språkvården. En fjärdedel av artiklarna i *Virittäjä*s material behandlar sådan främmande influens som ses som störande. Allra mest skrevs det om detta på 1920-talet när det också fanns mycket sådant i skriftspråket som säkert störde språkbrukarnas öron. Också på 1940-talet var puristiskt inriktade artiklar vanliga. Vid den tiden var det närmast svenskan och tyskan som influerade det finska språket.

Från och med 1960-talet minskade intresset för purismen men i stället började artikelförfattarna fästa allt större uppmärksamhet vid stilfrågor. Artiklar om stilfrågor utgör redan på 60-talet en fjärdedel av alla artiklar. Då ansåg författarna att bristen på stil är ett estetiskt problem. De ansåg att det svulstiga, omständliga och komplicerade språkbruket beror på att författaren inte vill göra sig något besvär när han skriver texten.

På 1980-talet var textens begriplighet ett lika vanligt tema som stil. Författarna behandlade ofta samma språkliga fenomen som togs fram i 60-talets artiklar om stilfrågor. På 60-talet ansågs stilproblemen bero på textförfattaren, dvs. på brist på stilkänsla. På 1980-talet såg man på frågan ur läsarens synvinkel och konstaterade att samma drag också gör texten svårbegriplig. En del författare såg ett klart språk som vars och ens plikt mot läsaren, men många betonade också dess samhällseliga betydelse. En femtedel av artiklarna behandlar begriplighetsfrågor.

På 1980-talet skrevs det också mycket om problem med ordbetydelser, särskilt i fråga om avledning. Artikelförfattarna strävade efter att låta avledningssuffixet bestämma de avleda nyordens betydelser. Suffixets betydelse skulle vara densamma som i gamla ord. Det är speciellt facktermernas betydelser som utvidgas då de blivit vanliga i allmänt språkbruk. En sådan utvidgning motarbetades med motiveringen att språkets exakthet och klarhet blev lidande.

En spalt skriven av språkvårdens inre krets

Under hela den period jag har undersökt har språkspalterna i *Virittäjä* skrivits av en handfull aktiva personer. De tre mest produktiva artikelförfattarna står för 40 % av alla språkvårdsartiklar under samtliga decennier utom på 1940-talet. Alla i den här aktiva skaran har också samtidigt varit medlemmar av *Virittäjäs* redaktion eller av något av de kollektiva språkvårdsorganen.

Den mest produktiva artikelförfattaren i mitt material är Terho Itkonen som under åren 1980–1988 stod för nästan hälften av artiklarna i språkvårdsspalten. Efter honom följer i pro-

duktivitet Lauri Hakulinen, E.A. Saarimaa och E.A. Tunkelo. De var samtliga chefredaktörer för *Virittäjä* och var under sina chefredaktörsperioder också bärande krafter för språkvårdsspaltens. De var också alla centrala medlemmar av språkutskottet eller språknämnden. Deras intresse för språkvård har dessutom varit väldigt långvarigt; till exempel Hakulinen och Saarimaa har skrivit artiklar under tre av de undersökta decennierna.

Också största delen av de övriga flitiga författarna av språkvårdsartiklarna hörde till det halvofficiella språkvårdsbrödraskapet. Under 20-, 40- och 60-talen förekom inga kvinnor i språkutskottet eller språknämnderna. Likaså har språkvårdsdebatten varit mansdominerad. Bland *Virittäjä*s artikelförfattare har det – förutom på 80-talet – förekommit synnerligen få kvinnor.

Den språkvårdslinje som representerats av språkutskottet och språknämnden har alltså kraftigt styrt *Virittäjä*. Språkvårdens oliktankare, bland vilka Lauri Kettunen är den kändaste, har inte varit medlemmar av utskottet eller nämnden. Å andra sidan har språkvården kraftigt styrts av forskarna i finska språket. Nästan samtliga av de ivrigaste artikelförfattarna har varit yrkesforskare, många av dem professorer.

Språkforskarna och språkvårdarna – språkets beskyddare

År 1997 har *Virittäjä* utkommit i hundra år, men någon språkvårdsspalt innehåller den inte längre. Den upphörde som regelbundet inslag 1992. Då publicerades en artikel i vilken man ifrågasatte behovet av en språkvårdsspalt i en vetenskaplig tidskrift som *Virittäjä*. Enligt artikelförfattaren var språkforskarna inte intresserade av att diskutera fel. Allmänheten hade redan fått sin egen språkvårdstidskrift, *Kielikello*. Artikeln väckte ingen diskussion men ingen försvarade heller språkvårdsspaltens.

De tider då det var nästan självklart att språkforskarna också ägnade sig åt utvecklandet av skriftspråket och språkvården ligger redan bakom oss. Naturligtvis finns det fortfarande framstående forskare bland språknämndens medlemmar, och många forskare är intresserade av språkvård. För många forskare känns ändå språkvårdens normerande förhållningssätt till språkbruket främmande.

Den negativa inställningen till normering bland språkvetare är internationellt spridd. Talspråksforskningen, som från och med 1970-talet blivit allt allmänare, har i många länder varit socialt motiverad. Att studera de olika varianterna av talspråk ur lingvistiskt perspektiv har varit ett sätt att försöka höja deras sociala status. Som motpol till dem har man ställt standardspråket, vilket har beskrivits som ett hinder för det naturliga språket, som en konstgjord språkform som språkbrukarna med våld försöker tvingas att använda bland annat genom skolundervisningen. Man har inte velat ha något som helst att göra med det åtskiljande mellan rätt och fel som setts som en väsentlig del vid inläringen av skriftspråket.

Det finns ändå forskare som deltar i projekt där man skapar nya standardspråk. I Finland håller man till exempel på att skapa egna skriftspråk för romani och teckenspråk. Samma mål har man i Sverige för Tornedalsfinskan. I det här arbetet normerar man språket – man godkänner vissa former för skriftspråket och underkänner andra. Här är det ändå fråga om centrala formfrågor i språket, dvs. sådant som för finskans del diskuterades under förra delen av 1800-talet.

Det finska skriftspråket var under de sista decennierna som språkvårdsspalten ingick i *Virittäjä* redan stabilt och enhetligt till sina centrala drag. Många av de frågor som då behandlades i spalten kan ses som finputsning i förhållande till språkbruket som helhet. I den diskussion som fördes i slutet av 80-talet och början av 90-talet framfördes från forskarhåll synen att språkvården sysslade med betydelselösa detaljer. Till den här synen bidrog säkert innehållet i språkvårdsspalten som till stor del behandlade brister i språkbruket även om artiklarna representerade privata åsikter och inte längre på 80-talet kunde jämföras med uppfattningen bland de professionella språkvårdarna.

Inför hundraårsjubileet har *Kotikielen seura* och *Virittäjä* på nytt startat diskussionen om normer och standardspråk. *Kotikielen seura* har tillsammans med *Hugo Bergrothsällskapet* ordnat en diskussion och diskussionsinläggen har publicerats i *Virittäjä* 4/1996 – de finska inläggen på finska och de svenska på svenska. Synvinkeln på ämnet i inläggen var inte språkvårdande utan snarare språkpolitisk och sociologisk.

*Virittäjä*s chefredaktör Lea Laitinen antar i sin ledare 1/1996 att språkets öde intresserar unga forskare och att språkvården kanske håller på att förändras till att bli «språkskydd». Språkpolitiken är den jordmån där språkvårdarna och forskarna kan hitta sitt gemensamma mål. De båda officiella språken i Finland känner av det starka trycket från engelskan, tyskan och franskan. I många kommuner strävar man efter att utöka undervisningen på främmande språk. Vissa storföretag har börjat använda engelska som internt språk. Vetenskapliga uppsatser och avhandlingar skrivs redan nu ofta på engelska inom de naturvetenskapliga och tekniska disciplinerna. Oron för finskans och svenskans ställning i Finland berör alla som förstår vikten av modersmålet för människan. Viljan att skydda modersmålet är säkert gemensam för språkvårdarna och forskarna i Norden.

(Översättning av Anna Maria Gustafsson)

Källor

- Dieckman, Walther 1980: Sprachlenkung/Sprachkritik. Hans Peter Althaus, Helmut Henne & Herbert Ernst Wiegand (red.), Lexikon der Germanistischen Linguistik s. 508–515. Andra förnyade och uppdaterade uppl. Niemeyer, Tübingen. Gröndal, Satu M. 1996: Den finska litteraturen i Sverige – språkvård och status. Språk i Norden 1996 s. 73–79. Årsskrift for Nordisk språksekretariat og språknemndene i Norden. Nordisk språksekretariats skrifter 20.
- Hakulinen, Lauri 1945a: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kielitoimiston perustaminen, sen taustaa ja esivaiheita. *Virittäjä* 49 s. 109–112.
- 1945b: Kielenviljelyn menettelytavoista. *Virittäjä* 49 s. 281–283.
- Itkonen, Terho 1975: Näillä näkymin. Kirjoituksia nykysuomesta ja sen huollosta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 316. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsingfors.
- Koivusalo, Esko 1980: Kielenuhollon kohderyhmät. Heikki Paunonen & Riitta Koivumäki (red.), *Näkökulmia äidinkielenopetukseen ja kielenhuoltoon* s. 25–33. Folia fennistica & linguistica. Tampereen yliopiston Suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisu- ja 2. Tammerfors.
- Milroy, James–Milroy, Lesley 1985: Authority in language. Investigating language prescription and standardisation. Routledge & Kegan Paul, London. Neustupn'y, Jiri 1974: Basic Types of Treat-

ment of Language Problems. J. A. Fishman (red.), *Advances in Language Planning* s. 37–48. *Contributions to the Sociology of Language* 5. Mouton, Haag.

Niinivaara, Martti 1931: *Kielen tutkimus ja viljely*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1831–1931 s. 1–50. Suomi V: 12. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsingfors. Paunonen, Heikki 1976: *Kotikielen Seura 1876–1976*. *Virittäjä* 80 s. 310–428. Sadeniemi, Matti 1968: *Suomen kielen huollosta*. – *Suomenkieliset tietosanomat* 2 s. 24–31.